

UR "MIN MORMOR, LYDIA LINDMAN

f. Andrén, 1860 - 1936"

Av Gösta Wennberg

Del 2

I LUND

Den 29 november 1909. Det är många år sedan jag sist skrev i denna lilla bok. Jag har nu flyttat med mina barn till Lund då de ju skola fortsätta studierna härnere. Anna är dock fortfarande kvar i Jönköping hos min svåger Häradsh. Lindman (fortfarande ogift) fast för tillfället här. De förflutna åren hava bringat föga glädje och uppmuntran. Närmast kan jag likna mig vid en tröttkörd häst som ännu kanske kan stappla fram några år till innan det alldeles tar slut. Man bäres sannerligen ej fram i livet på någons händer man piskas fram istället över knaggliga vägar.

--

Härnere har jag ett angenämt, trevligt hem tillsammans med mina flickor, Eks gossar¹ och Signe Wennberg². Greta nu 17 år har börjat första kursen i Gymnastikinstitutet. Karin 16 år förbereder sig i år till seminariet nästa höst. Kerstin 14 år är i 5te klassen i Rönströmska skolan,

Dottern Kerstin.

det går utmärkt bra för henne. Inte en dag för tidigt slutade hon Jönköpingsskolan. - Anna hjälper Gustaf L.³ på hans kontor, fast hon för närvarande är här hos oss. Hon och Gustaf kom och överraskade oss i Lördagskväll, vilket var utomordentligt roligt. G. är mycket snäll och särdeles hjälpsam mig ett starkt stöd, vilket i sanning ibland är välbehövligt.

Greta gör mig oändligt mycket bekymmer med sitt styva sinne. Hoppas dock att det ger med sig någon gång.

Den 20 Aug. 1911. [...] Det minsta barnet vållar mig nu mest oro. Ack detta förhållande med Hel-ius. (Hellichius hette han som vi vet. Kerstin är nu 16 år!). Jag vet ju ingenting, men vad jag ser är att hon ibland är så rent av förtvivlad gråter och är så bekymrad. De måste vara åtskiljda i vinter. Det går ej annars. --

Den 13 Okt. 1911. Nu har jag fått det så som jag velat med Kerstin och hennes vän. Han kommer hit och hälsar på henne och det är ej alls någonting spring om kvällarna. Han är så snäll och rar och jag tror att han är mycket fästad vid Kerstin. Kunde hon blott sätta värde på att hon fått honom att älska och vara rädd om hans kärlek. Ibland är jag så bekymrad och ångestfullt orolig för Kerstin. -- (I marginalen till detta är skrivet 4 augusti 1933: "Vad man var blind!").

¹ Eks gossar var Lydias syskonbarn.

² Signe Wennberg (1888-1977), syster till Helge Wennberg, sedermera rektor för Högre Elementarskolan för flickor i Helsingborg.

³ Gustaf Lindman, Salomons bror.

--- *Mitt hjärta är uppfyllt av ångest över att mina barn skall vandra in på självvalda dåliga vägar. Härved (Hellichius) är en präktig karaktärsfast ung man som redan fått så gott inflytande på min flicka. Men ack hon vill ej känna några tyglar. - (I marginalen till detta står, d. 28/9 1931: "Så blind jag var! Gud hjälpe oss!")*

Av mammas berättelser vet vi att Hellichius var tämligen samvetslös, gjorde Kerstin med barn vilket ledde till en abort.

Den 14 Aug. 1913, på Rosenlund i dag firade min äldre dotter Anna sitt bröllop med Helge Wennberg. Hela släkten var inbjuden att bevista detsamma och det hela var rätt gemytligt!!! Något annat kan jag ej säga om det. Ack dock så helt annorlunda kunde det ha varit. Flickorna hava sedan de blivit fullvuxna gått alldeles sina egna vägar, och jag har kommit så långt bort från dem. Går min väg ensam fram till resans mål. Det jag gör sker automatiskt och nödtvunget för att inte svälta ihjäl. Nog får jag arbeta för den lönen alltid. Ingen glädje kan jag känna för någonting. Barnen som jag älskar trots allt lever fram sitt liv i lögn och bedrägeri. Det är möjligt att de ej ljuga för andra de äro tillsammans med, men nog ljuga de för mig.

Den 21 Sept. 1913. Idag telegram fr. Greta och Christian att deras bröllop blir på onsdag d. 24. - Jag önskar att de måtte bli lyckliga. Hon får ju i ekonomiskt avseende bra på alla sätt.

Här vidtog mormors liv som föreståndarinna för Thomanderska studenthemmet i Lund. Om det har mamma berättat att det var mycket stridigheter mellan mormor och studenterna och att hon med sitt häftiga humör nog inte var rätt person för den situationen.

Jag har en anekdotisk belysning av det.

Thomanderska studenthemmet.

1951-52 hade jag min första lärartjänst på folkskoleseminariet i Kristianstad. Där hade jag som kollega en kristendomslektor nära pensionsåldern, som hette Gustaf Olavi, en mycket fin och rar person. Han berättade att han bott på Thomanderska, och jag frågade då, "Var det under fru Lindmans tid?". Jo, det var det. "Hur var hon då?" sa jag. "Ett riktigt rivjärn!" svarade Olavi. Jag lät det gå en sekund, och sa, "Det var min mormor". Stackars Olavi blev alldeles till sig, tilldess jag tillade, "Men det var hon!". - Det var elakt av mig!

MEN. Dagen efter kom han med en bok, ett band av "Ur vår tids forskning", som hade varit min morfars (Salomons) och som han "lånat" ur mormors hyllor men aldrig lämnat åter. Nu fick jag den. Mamma berättar ju att studenterna stal friskt ut hennes bokhyllor. Morfar var mycket intresserad av populärvetenskap och liknande och den tidskriften, inbunden årgångsvis av honom, motsvarar vår "Forskning och framsteg". [...]

I en jubileumsskrift, "Johan Henrik Thomanders studenthem 1895 - 1945", som bl. a. finns på Carolina Rediviva i Uppsala, har en gammal hemit, Yngve Plym Forshell, skrivit i sina minnen från hemmet:

Det var ju världskrig och brist på livsmedel, och det måste ha varit svårt att vara husmor.

En del av missnöjet (med maten) gick ut över föreståndarinnan fru Lindman, "Flickan" respektlöst kallad. De materiella svårigheterna kunde hon nog inte alldeles lyckligt bemästra, och med sina övriga möjligheter att vara en charmerande sällskapsmänniska saknade hon dock något inför en krets av studenter mycket väsentligt, nämligen förstående och överseende humor. Med ledsnad måste jag erkänna, att vi hemiter långt ifrån alltid iakttog gentlemen's agreement i umgänget med vår husmor. Båda parter hade således sina fel, och det kan numera blott med beklagande konstateras, att under den slutligen rätt öppna schismen mycket av hemmets idévärden hotade att gå förlorade.

I ytterligare en krönika berättas att vid avskedsmiddagen för fru Lindman talen dock slutade med uppskattning, och att hon föreföll nöjd därmed.

Stackars mormor! Om samma hetsiga humör och humorfrihet berättar mamma från de föregående åren med flickornas frigörelse, och att det var ständiga stridigheter i hemmet med Greta och Kerstin.

Lund den 10 april 1921. - Det är långt mellan mina upplysningar här just ej vittnande om mitt intresse för att tala om vad som händer.

Den 7 juli 1920 hade Kerstin bröllop i Chicago med sin Reginald (Ring). De bo nu i New York där Reg. Ring har anställning på ett kontor med 53 dollars i veckan omkring 270 kronor. (Enligt min inflationstabell ungefär 3700:- kr eller cirka 15 000:- i månaden).

Dottern Greta

Reg. har skrivit flera gånger mycket trevliga rara brev, däri han uttalar sin stora förtjusning över Kerstin. "She is a wonderful little wife". Jag tackar Gud som ställt det så lugnt för min lilla tanklösa flicka. Hon är nu 25 år och har innan hon gifte sig gått igenom 3 års kurs till sjuksköterska, även praktiserat som sådan ett år.

OM GRETA (MORMOR BOR NU I VÄRNAMO)

Värnamo den 24 febr. 1924. Fick i dag den förkrossande och plötsliga underrättelsen att Greta dog den 17 januari⁴, sedan hon fått tvillingar. Två timmar efter förlossningen var allt slut. Hon efterlämnar i sorg och förtvivlan maken och så de 4 små barnen Robert 10 år, Margret 5 år och de små "twins" Chris och Elsie.

I Värnamo delade mormor lägenhet med sin syster Ellen några år. År 1929 flyttar hon till Karlshamn och delar lägenhet med sin dotter Karin (min moster Karin), som fått tjänst på flickskolan där.⁵ Hon är nu tillbaka till sin barndoms trakter - Asarum ligger alldeles nära Karlshamn.

⁴ Gretas dödsdatum uppges till den 17 januari. Ändå var tvillingarna officiellt födda den 15 januari. Något av datumen måste alltså vara fel.

⁵ Karin delade lägenhet med sin mamma fram till 1935 då hon fick en tjänst i Ljungby.

I KARLSHAMN

[...] 30 juni 1931. - Idag en alltigenom tragisk dag. Jag städar nämligen i min stora kista och fann bland annat min korrespondens för 32 år sedan. Vilka brev! Fann andra brev också från vänner - fr. min man. - Alla döda, försvunna, borta! Det känns nästan som man varit en sorts relik.

[...] Den 12 januari 1932. -- Gud -- har tagit Christian An.⁶ från mig. Min bäste, käraste, älskade mer än son! Telegram kom från Bobby d. 19 december. -- Hur skall nu ställas för barnen de fyra nu både fader- o. moderlösa?[?] - Jag söker honom som ingen annan vän. Han var så rar, så taktfull, så frikostig. Hur skall allt utveckla sig. Karin är snäll om ock litet knagglig. Länge kan jag nog ej ligga henne till last. --

För övrigt är jag rätt ensam. Tänk vad de alla hålla ihop och jag har ingenting att säga. Då jag tänker på H. Wennbergs lustiga underliga religion, då måste jag bäva, men även undrande spörja. Vad tror sådana människor på?[?] Jo på sig själva tror de arma varelserna. -- Och så sitter man där och känner sig 100årig inför barndomens ljuvliga förkunnelse om Jesus Christus världens frälsare!

15 febr. 1932. --I min kära Svärsons i Amerika testamente blev jag tillförsäkrad så länge jag lever 20 dollars per månad.

H. Wennberg ovan är min pappa, som var alldeles oreligiös och fallen att skoja ganska okänsligt och opsykologiskt - hur snäll han egentligen ändå var. Det gjorde han med min svärmor AnnMari också, liksom han kunde fälla kritiska kommentarer till känsliga personer. [...]

8 Aug. 1932. ---Inte på länge har det varit så ljuvligt att vara hos barnen som den veckan vid Vidöstern. Lilla Anna så rar och Helge! - jag kände inte igen honom faktiskt. Men Gösta det raraste barn den käckaste gosse jag vet. Vi lågo i Karins stuga och då jag bad honom vända sig åt den väggen, då jag skötte om min toilett gjorde han det förstås men pratade så trevligt med mormor.

Det var vid vår sommarstuga i Östrahult (Åminne bruk), 6 km från Värnamo. [...] Moster Kerstin bodde där en sommar, då vi var på Skeda. Hon hade det mycket ensamt och trist, gjorde enligt mamma ett självmordsförsök. Hon kunde ju inte återvända till Canada och Reg. fast han hade kommit på fötter igen, på grund av kriget och avspärningen.

År 1933 tog som vi vet nazisterna med Hitler makten i Tyskland. Om detta skriver mormor en kommentar:

Den 27 Maj 1933. ---- Händelserna i Tyskland är väl storartade och denne Hitler har min fulla beundran. Böök i sina artiklar i Sv. Dagbl. tycks också vara mycket imponerad av denne Hitler. Han verkar ej alls maktkär och lysten efter folkgunst utan tycks se sin väg klar mot ett ädelt mål. Kolossalt konsekvent i sina handlingar och då man läser vad Böök skriver om honom får man intryck av en rättvis, religiös, handlingskraftig man. Just en sådan som Tyskland nu behöver. Och vi svenskar. Vart bär det hän med oss i denna släpphänta bolsjevikregering, som kurtiserar visst inte arbetarne, men deras fackföreningar. --T.o.m. en sådan okunnig som jag anar svåra händelser och år för Arma Sverige. Var finns vår Hitler?[?]

⁶ Christian Andersen var änkeman efter Greta, omgift med Mildred.

Ja jösses så fel hon bedömde Hitler och så fel hon fick! Arma mormor med sin klena psykologiska blick och klickande omdöme om människor. [...]

Sommaren 1933 kommer Margaret Andersen⁷ med sin styvmor Mildred till Sverige. Margaret (min älskade kusin Andy) skulle gå i skola här i Sverige och bo hos oss till en början. Hon kom som en frisk fläkt medförande jazzskivor, roliga amerikanska sånger (som jag fortfarande lever högt på) och ett gott humör.

Mildred, nu änka efter Christian Andersen, hotelldirektören i Hot Springs, var en svårartad styvmor. Else borde skriva ner sin berättelse om henne - Else och Chris kom till oss 1937. Margaret var 15 år då hon kom, tvillingarna var 13 år då de kom.

Dotterdottern Margaret

Den 2dra Aug. 1933. Varit vid Vidöstern 3 veckor hos Anna. Margaret Andersen kom som var avtalat. Men så underligt. Ingen glädje alls vid sammanträffandet. Hon verkar tillknäppt och kall, alldeles som Greta, men så olik Christian.

Margaret dimper ner bland idel okända släktingar, med Atlanten mellan sig och sina syskon, åtföljd av en elak styvmor (som väl delvis var skälet till att hon kom till oss). - Mormors brist på psykologisk blick får här en skarp belysning. [...]

Dottersonen Dick

Den 10 jan. 1936. -- Kerstin kom hem i november (1935) med tre barn. Hon är ju utfattig. De bo hos Anna o. Helge. Kerstin är så söt o. rar men barnen äro mycket bortskämda. Min stackars lilla flicka, hon har blivit brutalt behandlad och jag fruktar att mannen ej varit vidare ädel mot henne. - Kerstin är apatisk och mycket svag. Icke förty är hon sig lik söt och behaglig. - Det var så roligt ha henne och Dickie här före Jul. Gossen är alldeles förtjusande söt och även snäll.

Mormors intryck här stämmer alldeles med mina egna. Moster Kerstin tyckte man spontant om. Barnen var bortskämda - men inte särskilt svåra att umgås med. Sylvia var det mest synd om - hon var ängslig ängslig. "Are you mad at me?" var hennes ständiga omkväde.

Den 25 jan. 1936. Vaknade tidigt låg och funderade, blev orolig och missmodig, tänkte på Kerstin och hennes barn, allt ser så mörkt ut, Anna med alla sina omsorger, kan hon stå ut?! Så öppnade jag radion och fick höra Sagner sjunga "Blott en dag ett ögonblick i sänder". Gud kan göra allt väl. Han är rik o. vår Fader. - Länna allt i hans omsorg.

Det är mormors sista rader. Senare på året 1936 dog hon, hittades död av hjärtslag i sin lägenhet i Karlshamn. Hon blev 76 år.

⁷ Margaret var Gretas mellanbarn.

Bilden av mormor är inte rättvisande om man inte betonar hennes djupa religiositet som saknar alla drag av att vara påklistrad. Den är självklar och aldrig ifrågasatt. I dagböckerna kan ibland hela sidor för vissa dagar bara handla om det religiösa. Någonstans talar hon om en predikan hon bevistat i Karlshamn de sista åren - och säger att samma tema predikade den och den prästen i Lund många år tidigare, och som gjort djupt intryck på henne. [...]

Jag har tänkt mycket på mormors religiositet som är så främmande för mig. Det är ingen dömande eller hård kristendom som mormor uttrycker i sina dagböcker, den går - för mig - in på det centrala i vår ofullkomlighet och den djupare innebörden, för en kristen, i Jesu offerdöd för vår skull. Om moralbud eller straff talar hon aldrig i sina dagböcker. Hennes tro ger henne tröst och den ställs i relief mot svårigheterna i hennes liv, och de var ju många, men även mot hennes egna ofullkomligheter som hon var medveten om.

Ändå är det som om hon omges av ett tätt nät, ett regelverk som genom uppväxtmiljön och den allmänna tidsandan aldrig ifrågasätts. Det förnimns av henne som självklart. Och man kan undra om hennes brist på psykologisk blick helt bottnar i hennes personlighet, eller om den också är delvis en följd av föräldrarnas lika oreflekterat religiösa livsmönster och den allmänna kyrkoinskolning som omgett henne. Salomon och det Lindmanska hemmet var lika starkt religiöst färgat. [...]

Ändå växte hennes döttrar upp i samma miljö och blev så helt annorlunda. Mammans dagböcker saknar helt denna religiösa bakgrundsmusik eller tonsättning. Är det själva förändringen i samhällets sätt att tänka och reagera som speglas?

